

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΠΥΛΛΑΡΙΝΟΣ

*Μύθος και ιστορία
στην ποίηση του Χαραλαμπίδη*

Χαρακτηριστική είναι η συνομιλία του ποιητή με τους προπάτορες ποιητές-θυρεούς της νεοελληνικής λογοτεχνίας, κυρίως με τον Γιώργο Σεφέρη, με τον οποίο τον συνδέει η Κύπρος και η διαχρονική περιπέτειά της, με τον Τάκη Παπατσώνη, δάσκαλό του στην ποιητική αθωότητα και στη θεολογική υφή που διαπερνά τα ποιήματά του, με τον Διονύσιο Σολωμό και τον Ανδρέα Κάλβο, ο πυκνός λυρισμός και η αναζήτηση ενός ηθικού τρόπου ζωής των οποίων διαπνέουν τα συνθέματά του, ιδίως όμως με τον ανατολικό και ανατολίζοντα Κ.Π. Καβάφη, που με τη δυσσίωνη ειρωνεία, τις ιδιότυπες επιφάνειές του στις παρυφές του ελληνισμού και την έκλυση των πυκνών και δραματικών ποιητικών συνθέσεών του επηρέασε τα μέγιστα τον Κυριάκο Χαραλαμπίδη, μυώντας τον κυρίως στο μεγαλείο της μοναξιάς και στη θέαση του προβλήματος του ανθρώπου με οικουμενική προοπτική. Και πέρα όμως από αυτά, το διακειμενικό βάθος της γραφής του μας μεταφέρει συνειρμικά – με αντίστροφη έστω φορά η οποία μέσα από τα αντίθετα

θηρεύει τη συνθετική ενότητα – τόσο στο εαρινό πένθος του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη όσο και στην ερωτική μελαγχολία του εαρινά επίσης πενθούντος στην ωριμότητά του Οδυσσέα Ελύτη.

Εκείνο όμως που αναδεικνύει περισσότερο την ποιήσή του είναι η ικανότητα να κινείται με σωτηριώδη ορθόδοξη αυθαιρεσία εντός του ιστορικού χρόνου και να επισημαίνει τη σχετικότητα ή να καταγγέλλει την πλαστότητά του. Η κλασική αρχαιότητα, οι Αλεξανδρινοί χρόνοι σε συνοχή με την Ορθοδοξία της Ανατολής (με το πολύμορφο υλικό των ύμνων, των συναξαρίων, των ιερών και των πατερικών κειμένων), αλλά και την παραβατική διάθεση ενός Ιουλιανού (που επανέρχεται επίμονα και με απαιτήσεις δικαίωσης στα ποιήματά του) ή ενός όχι αναιτιολόγητα ανήσυχου Πλήθωνα Γεμιστού, το χριστιανικό Βυζάντιο και ο δυτικός Μεσαίωνας, σε σχέση με την κυπριακή ή και γενικότερα με την ορθόδοξη εμπειρία του ποιητή, συντίθενται όλα αρμονικά. Μάλιστα, με μια ιδιόρρυθμη συγχρονία αναδεικνύουν τον άνθρωπο σε δραματικό πρωταγωνιστή, όταν υπερβαίνει τη θνητότητα με τα υπερούσια έργα του, αλλά και τον υποβιβάζουν σε παίγνιο της μοίρας, σε τραγική μαριονέτα, αφημένα σκληρά από έναν ανθρωπόμορφο και φιλελεύθερο Θεό στα χέρια της απηνούς και αδυσώπητης μοίρας· η μοίρα αυτή ανεξέλεγκτα ή συμπεφωνημένα – με τη συννεοχή των ίδιων των θυμάτων της – ανακαλύπτει τα ασθενή σημεία του και τον καταστρέφει με την αρχαία έννοια του όρου. [...]

Η πολλαπλή σηματόδοτηση και η ανυπέρβλητη νοηματοδότηση των συμβόλων, είτε μέσα από το σώμα και το ένδυμα των λέξεων, είτε υπό τη συζυγία των φράσεων, είτε υπό το ιστορικό βάρος και την ανανοηματοδότηση των ονομάτων αποτελούν το μεγάλο όπλο της ποίησης του Κυριάκου Χαραλαμπίδη. Διότι η λέξη του ιερουργεί αυτόνομα, συμπλέκεται και διαλέγεται ή αντιτίθεται με τις αδελφές της, συνάπτονται δε φραστικές συμμαχίες και επιμαχίες που επιδέχονται διττές ή και πολλαπλές

ερμηνευτικές εκδοχές (ακόμη και παρετυμολογικές)· κινούνται ακόμη οι λέξεις συνειρμικά και τα λεκτικά συστήματα βρίσκουν ανταπόκριση με άλλα σύνολα σε άλλους στίχους του ποιήματος ή και σε άλλο ποίημα.

Είναι πολυπεριεκτική η γλώσσα του Κυριάκου Χαραλαμπίδη και όντως πολυσήμαντη: οι λέξεις άλλοτε διακρίνονται από αισχύλεια τραγικότητα και σεμνό όγκο· άλλοτε πανδεχείς, διότι ξενίζουν τα πάντα εντός τους, και πάνδημες, διότι μαγεύουν την ακοή όλων, αναδίδουν αρώματα, εκπέμπουν θεσπέσιους ήχους ή δονούν με κρότους-κεραυνούς· διακρίνονται από τις γραμμές, τις καμπύλες, την όλη ειδή τους, ενσαρκώνονται, είναι εντυπωσιακές ή αποτρόπαιες και εν τέλει προκλητικές φαντασιώσεων και οραμάτων. [...]

Η μεταμόρφωση, απλή ή οραματική, αποτελεί προσφιλή τακτική του Κυριάκου Χαραλαμπίδη. Με τις μεταφυσικές ιδιότητές της του αφήνει πεδίο δράσης τέτοιο, ώστε να μεταφέρεται με άνεση από τον ουρανό στη γη, από ψηλά να κατέρχεται στα επίγεια ή με δισδιάστατη ταυτόχρονη παρουσία να μετέχει επί ίσοις όροις και των δύο χώρων, των επιλεγμένων ανά περίπτωση δύο επιπέδων, και να εκφράζει έτσι θέσεις ή ιδέες που με γήινες συνθήκες δεν θα ήταν δυνατόν να εκφραστούν. Σε κάθε περίπτωση όμως, το όραμα τελείται επί της γης και ως αχλύς διαλύεται μπροστά στα μάτια μας, αφήνοντας την πίκρα του ατέλεστου, της ονειρώδους ή φασματικής σκιάς, αναμιγμένης με την πραγματικότητα που τραγικά ενέχει μέσα του, την αίσθηση ενός ξέφωτος, μιας διεξόδου που έχει ωστόσο υπαρξιακό ή προφητικό και μελλοντολογικό-σωτηριολογικό, όχι όμως απτό και άμεσα πραγματώσιμο χαρακτήρα. Διότι ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης δεν δίνει μαγικές λύσεις, αλλά προτείνει απαλλαγή μέσα από εναγώνια και αυστηρή αυτοκάθαρση. [...]

Ένα άλλο επίπεδο της γλώσσας του Κυριάκου Χαραλαμπίδη σχετίζεται με τις γλωσσοπλαστικές του επιδόσεις. Πλάθει λέξεις· αναγομώνει, ανανοηματοδοτώ-

ντας φράσεις· ανακαλεί πληθώρα λέξεων από το λεξιλόγιο της αρχαίας, δίνει άλλο εννοιολογικό περιεχόμενο, εμβαπτίζοντας σε αλλότροπα περιβάλλοντα λέξεις από ετερόκλητους χώρους· εξαγιάζει λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου και ενσφηνώνει λειτουργικά, δίνοντας την αίσθηση της πλήρους αρμογής, φράσεις αντλημένες ή δανεισμένες από αρχαιότροπα ή άλλων εποχών κείμενα· μιμείται γλωσσικά περιβάλλοντα για να συνταιριάξει τα λεγόμενά του με το ύφος ή το ήθος του προβαλλόμενου προσώπου, αλλού αξιοποιώντας τη λειτουργική, αλλού την υμνολογική, αλλού την αρχαία, αλλού τη λαϊκή ή τη δημώδη λέξη. Άλλοτε πάλι επιστρατεύει τη γλώσσα με αλληγορικές βλέψεις, οπότε την καθιστά υποχείριο των συναισθηματικών κραδασμών του, και άλλοτε την οξύνει ως ακαταμάχητο ειρωνικό εργαλείο [...].